

ШЕЛЕСТ ПЕТРО

Шелест Петро (01.02.1908, с. Андріївка Зміївського повіту Харк. губернії – 22.01.1996, Москва; похований у Києві) – парт. і держ. діяч УРСР та СРСР, Герой соціаліст. праці. Родом із укр. сел. родини; за розповідями батька, рід ведеться від козацького сотника (ймовірно, Степана Шелеста). Біографія **Ш.** є типовою для тогочасного політ. активіста та діяча в умовах комуніст. тоталіт. режиму. Трудову діяльність розпочав у 16-річному віці робітником на залізниці. Навчався в Ізюминській радянсько-партійній школі та був секретарем одного з райкомів комсомолу на Харківщині. Вступив у ВКБ(б) (1928) і був направлений на навчання у Харк. ін-т народного господарства; згодом навчався в Харк. інженерно-екон. ін.-ті; працював на Маріупольському металург. комбінаті та одночасно навчався в Маріупольському металургійному ін-ті. Після служби в Черв. армії працював на Харк. заводі «Серп і молот». Із 1940 р. розпочалася стрімка парт. кар'єра **Ш.**: секретар Харк. міського комітету КП(б)У з питань оборонної промисловості; завідувач відділу оборонної промисловості Челябінського обкому партії, інструктор ЦК ВКП(б), партторг ЦК на заводах у Саратові, заст. секретаря Саратовського обкому партії з оборонної промисловості. У 1954 р. обраний другим секретарем Київ. міському КПУ; 1961– першим секретарем Київ. обкому партії, 1962 - секретарем ЦК КПУ, 1963 - першим секретарем ЦК КПУ. Згідно набутого статусу, обирався членом ЦК та членом політбюро ЦК КПРС, депутатом Верховної Ради СРСР. Своєю кар'єрою значною мірою завдячує підтримці з боку М. Хрущова та М. Підгорного, хоча свого часу разом із М. Підгорним відіграв важливу роль в усуненні М. Хрущова від влади.

Основні праці: «Україно наша Радянська» (1970), «...Да не судимы будете. Дневниковые записи, воспоминания члена Политбюро ЦК КПСС» (1995), «Справжній суд історії ще попереду». Спогади, щоденники, документи, матеріали (видана у 2004 р.).

Прийшовши до влади на хвилі певної повоєнної «українізації» парт.-держ. апарату УРСР і підвищення ролі укр. елемента в керівництві СРСР, **Ш.** доволі рішуче відстоював екон. інтереси України перед «центром», виступав за надання Україні більших прав в екон. політиці. Значимими були також його дії на захист укр. мови в шкільній освіті, ЗМІ та книгодрукуванні. Він захищав від звинувачення в націоналізмі окремих укр. діячів культури, зокрема О. Гончара й І. Дзюбу. На думку окремих зах. дослідників (Я. Пеленського, І. Лисяка-Рудницького), **Ш.** сам інспірував появу книги І. Дзюби «Інтернаціоналізм та русифікація» і вона відбивала позицію значної частини укр. радян. керівництва. **Ш.** став одним із натхненників написання унікальної краснавччої енциклопедії – двадцятишеститомної «Історії міст і сіл Української РСР»

Книга **Ш.** «Україно наша Радянська» викликала інтерес укр. сусп-ва (наклад 100 тис. прим.), але гостре несприйняття парт. істеблішментом у Москві. Вважалося, що автор надто підкреслює самобутність укр. народу, захоплюється історією України, а не проблемами будівництва соціалізму. Спецслужбами навіть було звернуто увагу на те, що перші літери слів назви книги утворюють абревіатуру петлюрівської УНР – «Української Народної Республіки», яка кваліфікувалася рад. суспільствознавством як бурж. держ. утворення. Після усунення 10.05.1972 р. **Ш.** від парт. влади і переведення його до Москви на посаду заст. Гол. Ради Міністрів СРСР, акад. М. Шамота, Б. Бабій та член-кор. АН УРСР А. Шевельов надіслали розлогого листа новому очільнику республ. парт. організації В. Щербицькому про «політ. шкідливість» книги **Ш.** На засіданні Політбюро ЦК КПУ було прийнято рішення вилучити книгу із бібліотек, а ж-лу «Комуніст України» опублікувати редакційну критичну рецензію. У ній зокрема зазначалося, що автор не дотримувався лєнінських принципів класово-парт. і конкретно-істор. підходів, що особливо проявилось у характеристиці Запорозької Січі: «Автор надмірно ідеалізує укр.

козацтво і Запорозьку Січ, розглядає її як однорідну, так би мовити, позакласову спільність...».

Попри певні прояви укр. націонал-комунізму в політ. діяльності **Ш.**, він завжди відстоював ідеолог. засади марксизму-ленінізму, наполегливо і послідовно впроваджував у життя парт. директиви. Оскільки моск. центр завжди хвилювало питання проявів т. з. «укр. бурж. націоналізму» у середовищі укр. інтелігенції, **Ш.** постійно нагадували про необхідність рішучої боротьби з носіями «ворожої ідеології», а також із тими, хто надто заповзято відстоює етно-нац. атрибути українства, і в першу чергу рідну укр. мову. Про це **Ш.** неодноразово згадує в своїх спогадах.

Вийшовши на «політ. пенсію» в 1974 р., **Ш.** більше десяти років працював головою конструкторського бюро на авіац. заводі у Моск. обл. З 1989 р. почав давати інтерв'ю у пресі і на телебаченні, у т.ч. публічно вітав проголошення незалежності України. У 1995 р. видав свої спогади під назвою «...Да на судимы будете. Дневниковые записи, воспоминания члена Политбюро ЦК КПСС».

Літ: Шелест П. Ю. Україно наша Радянська. – К. : Політвидав України, 1970. – 278 с.; Шелест П. Е. ...Да не судимы будете. Дневниковые записи, воспоминания члена Политбюро ЦК КПСС.– М. : Оригинал – 632 с.; Шелест П. «Справжній суд історії ще попереду». Спогади, щоденники, документи, матеріали / Упоряд.: В. Баран, О. Мандебура та ін. / За ред. Ю. Шаповала. – К. : Генеза 2004. – 808 с.; Шаповал Ю. І. Петро Шелест у контексті політичної історії України ХХ століття // Укр. іст. журн. – 2008. – № 3. – С. 134–149.